

ΠΡΟΟΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΤΗ 1ῃ ΚΑΙ ΤΗ 15ῃ ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Διευθυντής καὶ ὑπεύθυνος Συντάκτης **ΚΩΝΣΤ. Γ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ** Καθηγητῆς

Συνδρομὴ ἑτησία ἐν Κρήτῃ..... Δρ. χρ. 5 —
 » ἑξαμηνος » » » 2 50
 » τριμηνος » » » 1 50
 Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προστίθεται ἑτησίως Δρ. χρ. 1.—

Αἱ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΕἶΝΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑΙ
 Αἱ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ ἀποστολαὶ ἀπευθύνονται
 τῇ Διευθύνσει, ὁδὸς Μπέττολο. Χανία
 ΔΙΑ ΤΑΣ ΑΓΓΕΛΙΑΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑΙ

Περιεχόμενα: Τὸ Κύρος τοῦ Διδασκάλου.—Περὶ σχολικῶν ἐκδρομῶν, ὑπὸ Π. Βαλάκη.—Περὶ ὑλικῆς καὶ εἰδοζογικῆς Μορφώσεως, ὑπὸ Ν. Κ. Π.—Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως.—Διδασκαλικά Συνέδρια.—Ἡ γραφομένη γλῶσσα ὑπὸ Ζ.—Ποικίλα.

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Β' Διαφορητικαὶ αἰτίαι καὶ συνθῆκαι

Ἐκ τῶν διαφορητικῶν συνθηκῶν αἰτίνες ἀπαυτοῦνται διὰ τὸ κύρος τοῦ διδασκάλου, μία, ἴσως οὐχὶ ἡ πρώτη, εἶναι καὶ ἡ μάθησις αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτου ὅτι ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ κέκτηται ἑκτακτον εὐρυμάθειαν· ἀρκεῖ νὰ κατέχῃ ἀσφαλῶς τὰς γνώσεις ὅσαι ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητὰς του, ν' ἀνακινίῃ δ' αὐτὰς διαρκῶς· διότι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ κύρους εἶναι πολλῶ σπουδαιότερον νὰ διδάσκῃ τις μετ' ἀκριβείας παρὰ μετ' ἀφθορίας.

Προκειμένου δὲ περὶ πτυχίων καὶ διπλωμάτων δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι ταῦτα ἐξασκῶσιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν σημαντικὴν ἐπίδρασιν ὑπὲρ τοῦ ἔχοντος ἀνώτερα ταῦτα. Τὸ αὐτὸ δ' ἰσχύει καὶ διὰ τὰς διατριβάς, τὰ συγγράμματα καὶ τὰς λοιπὰς προσωπικὰς ἐργασίας τοῦ διδασκάλου, ὅσαι αὐτοδῆλως καταδεικνύουσι τὴν εὐδοκίμησιν αὐτοῦ. Μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην εἶναι πολλάκις θελκτικὴ ἡ ἀφέλεια, μεθ' ἧς οἱ μαθηταὶ ἐν τῇ παιδικῇ αὐτῶν ἐνθουσιασμῷ μεγαλοποιοῦσι πᾶν ὅ, τι δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίαν καὶ σχέσιν πρὸς τὰς σπουδὰς, τὰ πτυχία καὶ τὰ ἔργα τῶν διδασκάλων των.

Τὰ πλεονεκτήματα ὅμως ταῦτα εἴτε εἶναι πραγματικά, εἴτε προέρχονται ἐκ προκαταλήψεως τῶν μαθητῶν, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἰσὴν ἀξίαν πρὸς τὴν εὐθυκρισίαν, πρὸς τὴν ὀρθοφροσύνην τοῦ διδασκάλου.

Ἐὰν ἐκ τῶν ἱκανοτήτων τὰς ὁποίας πρόκειται ν' ἀναπτύξωμεν παρὰ τῷ μαθητῇ ἡ εὐθυκρισία εἶναι ἡ σπουδαιότερη, εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι αὕτη εἶναι καὶ ἡ ἀναγκαιοτάτη εἰς τὸν διδάσκαλον. Ἡ ὀξύνοια καὶ ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος εἶναι προτερήματα ἅτινα λίαν ἐπιτυχῶς δύνανται νὰ συμπράττωσι μετὰ τῆς εὐθυκρισίας, ἀλλὰ δὲν δύνανται ν' ἀντικατα-

στήσωσιν αὐτήν· μάλιστα προκειμένου περὶ μαθητῶν, ἡ ὀξύνοια καὶ ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος τοῦ διδασκάλου πρέπει νὰ συνοδεύηται ὑπὸ τῆς φαιδρότητος καὶ τῆς εὐμενείας, διότι ἄλλως αὗται καταντῶσιν ἀπλῆ τις δύναμις ἐμπνέουσα μᾶλλον τὸ φόβον ἢ τὸν σεβασμὸν καὶ ἐπισύρουσα τὸ μῖσος τῶν παιδῶν μετ' εὐκαλίας· ἐννοεῖται δ' εὐκόλως, ὅτι ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἡ ὀξύνοια δὲν εἶναι ἀγαθοποιός.

Αἱ δυσμενεῖς καὶ δηρικαὶ εὐφρολογίαι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁποίων αἱ καρδίαι κλείνεται, εἶναι λίαν ἐπιβλαβεῖς διὰ κύρος τοῦ διδασκάλου προκειμένου περὶ παιδίων, ὠρισμένως δ' ἐξασθενοῦσιν αὐτὸ προκειμένου περὶ νεανίων. Ἡ τοιαύτη δὲ χρῆσις τῆς ὀξύνοιας τοῦ διδασκάλου θὰ εἶχεν ὡς ἀσφαλὲς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποξένωσιν τῶν μαθητῶν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου, ὅπερ βεβαίως τυγχάνει ἡμιστὰ ἐπ' ὀμνητόν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν διαφορητικῶν αἰτιῶν καὶ συνθηκῶν αἰτίνες συντελοῦσιν εἰς τὸ κύρος τοῦ διδασκάλου· περὶ δὲ τῶν ἠθικῶν αἰτίνες εἶναι καὶ αἱ σπουδαιότεραι θὰ γράψωμεν προσεχῶς.

ΠΕΡΙ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΚΔΡΟΜΩΝ

Α'—Περὶ τῆς ἐν αὐταῖς διδασκαλίας

1. Τῆς Γεωγραφίας.—Ὅτι τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ἰδίᾳ εἰς τὴν φαντασίαν τῶν παιδίων ἀπευθύνεται εἶναι εὐνόητον· ἐν τούτῳ ὁ μαθητὴς διὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ πρέπει νὰ διανύσῃ ἐν ἀστραπιαῇ ταχύτητι χιλιάδας χιλιομέτρων καὶ ἐν τῇ ἀπυρρημῇ ἐκατομμυρίων τετραγωνικῶν χιλιομέτρων νὰ φαντασθῇ τὴν πραγματικὴν τοῦ τόπου ἑκτασιν· ὅταν δὲ φέρηται διὰ τοῦ λόγου τοῦ διδασκάλου εἰς ξένας χώρας εἶναι ἀνάγκη νὰ σχηματίσῃ διὰ τῆς φαντασίας ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ζωηράν εἰκόνα ξένων πόλεων καὶ ξένων λαῶν, τῶν ὑψηλῶν ὄρεων καὶ γιγαντωδῶν ποταμῶν, τῶν ἀπεράντων ἐρήμων καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν παρθένων δασῶν κ. τ. τ. Ἐπειδὴ δέ, ὡς τῆς ψυχολογίας εἶναι γνωστὸν, μόνον αἱ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις δύνανται νὰ παράσχωσι τὰ στοιχεῖα διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ὁποίων σχηματίζονται ἐν τῇ φαντασίᾳ σειραὶ παραστάσεων, ὧν δὲν ἀντελήφθημεν διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν αἰσθήσεων, διὰ τοῦτο ἵνα ὁ μαθητὴς κατανοήσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου

λεγόμενα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Γεωγραφίας εἶναι ἀνάγκη ἐκ τοῦ ταμιεύματος τῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀποκτηθεισῶν ἐντυπώσεων καὶ παραστάσεων νὰ δύνανται νὰ σχηματίζῃ ἀναλόγους σαφείς σειρὰς παραστάσεων ξένων καὶ μακρὰν κειμένων χωρῶν καὶ λαῶν. Ὅταν δ' ὅμως τοιαῦται κατὰλληλοι ἀπὸ τῆς πατρίδος ἐντυπώσεις ἐλλείπωσι, τότε τὸ νέον οὐδεμίαν εὐρίσκει ἀπῆχῃσιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδός, τότε ἡ εὐμεθεωτάτη διδασκαλία, καὶ ἂν διὰ χρητῶν, σφαιρῶν κ. τ. τ. ὑποβοηθῇται, οὐδένα καρπὸν δύναται νὰ ἀποφέρῃ, τὸ δὲ μάθημα τοῦτο ἀποβαίνει ἀπλῆ λέξεων καὶ ἀριθμῶν συσσωρεύσεις καὶ ἀπαριθμήσεις.

Ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς ἐξάγοντες τοὺς μαθητὰς εἰς ἀναπεπταμένον χώρον δεικνύμεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἐν ᾧ ἀνατέλλει καὶ δύει ὁ ἥλιος κατὰ τὰς διαφόρους τοῦ ἔτους ὥρας, καὶ ἀσκοῦμεν αὐτοὺς νὰ προσανατολίζωνται, καὶ μετὰ τὸν προσανατολισμὸν νὰ καθορίζωσι τὴν διεύθυνσιν ῥύακος ἢ ποταμοῦ, ὁροσειρᾶς, ὁδοῦ κτλ. μετὰ ταῦτα καθοδηροῦμεν τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου νὰ ὀρίσῃσι τὴν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ τὰ ἐξαγόμενα τῶν ὑπολογισμῶν αὐτῶν νὰ παραβάλλωσι πρὸς τὴν ὥραν τοῦ ὡρολογίου μας, ἔπειτα δὲ νὰ συγκρίνωσι τὰς παρατηρήσεις ταύτας πρὸς τὰς παρατηρήσεις παρελθουσῶν ἐκδρομῶν καὶ οὕτως ἀκριβῶς δι' ἰδίᾳς ἀντιλήψεως νὰ κατανοήσωσι τὴν ἐλάττωσιν ἢ μεγέθυνσιν τῆς ἡμέρας καὶ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός. Ἀνερχόμενοι τοὺς λόφους καὶ τὰ ὄρη τῆς πατρίδος μας προσκαλοῦμεν τοὺς παῖδας νὰ καθορίσωσι πάντα τὰ σημαντικὰ μέρη τῆς πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένης χώρας καὶ νὰ μᾶς δηλώσωσι τὴν ἀμοιβαίαν θέσιν τῶν μερῶν τούτων κατὰ τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Εἰς τοιαύτας δὲ ἀνὰ τὰ ὄρη ἐκδρομὰς ὑποβοηθοῦμεν τοὺς μαθητὰς ἐξ αὐτοψίας νὰ κατανοήσωσι τί σημαίνουν οἱ γεωγραφικοὶ ὅροι: κορυφὴ ὄρους, τραπεζοειδής, κωνοειδής, κλ. ῥάχης ὄρους, ὄρους ἢ κορυφογραμμὴ (γραμμὴ διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων), κατοφέρεια, κρημνός, πρόποδες, μακρὰ ἢ πλαγία κοιλάς, ὑψίπεδον, φάραγξ, πύλαι ἢ στενὰ ὄρους κ. τ. ὅ. Ἄλλοτε ἐπισκεπτόμενοι ῥύακα ἢ ποταμὸν ἀνερχόμεθα εἰς τὰς πηγὰς αὐτοῦ, γνωρίζομεν εἰς τοὺς μαθητὰς ἀκολουθοῦντες τὸν ῥοῦν αὐτοῦ τί καλοῦμεν κοίτην, δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν ὄχθην, δεικνύμεν τοὺς τυχόν ὑπάρχοντες μικροὺς καταρράκτας, τὰ ταχέα ρεύματα, τὸν ἄνω, μέσον καὶ κάτω ῥοῦν, τὰ παρ' αὐτὸν οἰκοδομήματα, μύλους κλ. καὶ τὴν μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ ὕδατος σχέσιν, καὶ τέλος τὴν χρησιμότητα τοῦ ῥύακος διὰ τὴν περὶ αὐτὸν χώραν. Ἄλλοτε διευθυνόμεθα εἰς ἀκαλλιέργητα μέρη ἵνα κατανοήσωσιν οἱ μαθηταὶ τί καλεῖται ἔλος, ἔρημος, στέπη κ. τ. τ. ὅταν δὲ κατοικῶμεν ἐν χώρᾳ μεσογειῇ ὁδηγοῦντες τοὺς μαθητὰς παρὰ λίμνην ἢ λιμνάζοντα ὕδατα καθιστῶμεν εἰς αὐτοὺς καταληπτὸν τί καλεῖται νῆσος, χερσόνησος, γλῶσσα γῆς, λιμὴν, κόλπος κ. τ. ὅ.

Ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς εἶναι ἀνάγκη, οὐ μόνον διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν μαθητῶν νὰ γίνηται ἐνίοτε χρῆσις μαγνητικῆς βελόνης ἢ καλύτερον πυξίδος, ἀλλὰ καὶ θερμομέτρου καὶ βαρομέτρου διὰ θερμομετρικὰς καὶ ὑψομετρικὰς παρατηρήσεις, ἰδίως ὅταν ἐ-

χωμεν μεγάλῃς ἡλικίας μαθητὰς. Ἐκτός δὲ τούτου καὶ χατογραφικαὶ ἀσκήσεις στοιχειώδεις, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐξάσκησιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀποστάσεων (περὶ ἧς γενήσεται λόγος ἐν τοῖς ἐπομένοις) δυνατόν νὰ γίνωσιν. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς π.χ. βουνοῦ τινος ὁ μαθητὴς διὰ τῆς πυξίδος καθορίζει τὰ πρωτεύοντα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος· ἔπειτα ἐπὶ φύλλου χάρτου, ἐφ' οὗ εἶναι σεσημειωμένα τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος καὶ 5 συγκεντρικοὶ κύκλοι, ὧν ἕκαστος μείζων τοῦ ἐτέρου, ὁ μαθητὴς σημειοῖ, λαμβάνων ὡς κέντρον τὴν θέσιν ἐφ' ἧς ἵσταται, ἐντὸς μὲν τοῦ πρώτου κύκλου τοὺς τόπους τοὺς εὐρισκομένους εἰς ἡμίσεος χιλιομέτρου ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ, μεταξὺ δὲ τῆς περιφερείας τοῦ α' καὶ β' κύκλου τοὺς εὐρισκομένους εἰς ἀπόστασιν 1)2—1 χιλιομέτρου, μεταξὺ τοῦ β' καὶ τοῦ γ' τοὺς εἰς ἀπόστασιν 1—2, μεταξὺ τοῦ γ' καὶ δ' τοὺς εἰς ἀπόστασιν 2—3 1)2 χιλιομέτρων καὶ μεταξὺ τοῦ δ' καὶ τοῦ ε' πάντας τοὺς λοιποὺς τόπους.

Τοὺς ἔχοντας μείζονα ἡλικίαν μαθητὰς δυνάμεθα νὰ κρατήσωμεν καὶ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἵνα δεῖξωμεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἑναστρὸν οὐρανὸν καὶ παράσχωμεν αὐτοῖς τὰναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς κατανόησιν τῆς μαθηματικῆς γεωγραφίας. Διὰ δὲ τὸν ἐν καιρῷ νυκτός προσανατολισμὸν εἶναι λίαν σπουδαῖον ἐξ ἀρχῆς νὰ δεῖξωμεν, ὅτι ἐὰν νησώμεν ἐν τῷ ἐνάστρῳ οὐρανῷ δύο γραμμὰς τὴν μὲν πρώτην διερχομένην διὰ τοῦ μέσου τῆς Μεγάλης Ἀρκτοῦ, τοῦ Πολικοῦ ἀστέρος καὶ τῆς Κασσιοπέας, τὴν δὲ δευτέραν διερχομένην διὰ τοῦ Βέγα (ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Λύρας) τοῦ Πολικοῦ ἀστέρος καὶ τῆς Αἰγός (ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ἡνιόχου), αἱ δύο αὗται γραμμὴν τέμνονται καθέτως καὶ διαιροῦσι τὸ Β. ἡμισφαίριον εἰς 4 μεγάλα μέρη· τούτου καλῶς κατανηθέντος εὐκολύνονται αἱ λοιπαὶ ἐπὶ τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ παρατηρήσεις.

Διὰ τῶν ἐκδρομῶν οἱ μαθηταὶ λαμβάνοντες γνῶσιν τῆς θέσεως καὶ διευθύνσεως τῶν ὁδῶν, γεφυρῶν, οἰκοδομημάτων, τῶν ὁρέων, κοιλάδων, λιμνῶν, ποταμῶν, τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους κ. τ. τ. τῆς ἰδίᾳς χώρας δύναται διὰ τῆς αἰ ἐπεκτεινομένης συνεργασίας αὐτῶν μετὰ ἀρκετὸν ἀριθμὸν ἐκδρομῶν νὰ σχηματίσωσι τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τῆς ἑαυτῶν πατρίδος.

Π. Βαλάνης

ΥΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΟΛΟΓΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ

Τινὲς ἐκ τῶν διδασκάλων φρόνουσιν ὅτι ἡ ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἀναλυτικῷ προγράμματι ἀναγεγραμμένη διδακτέα ὕλη εἰς τὸ Δημ. Σχολεῖον εἶναι ὀλίγη, ἄλλοι δὲ, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι, διδύχουρίζονται ὅτι αὕτη εἶναι τόσον πολλὴ ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διδαχθῇ ἅπασα τελείως καὶ δεδομένου ὅντος ὅτι διδάσκαλος καὶ μαθηταὶ εἶναι φιλόπονοι καὶ ἐνθουσιώδεις εἰς τὸ ἔργον τῶν. Ποῖοι ἔχουσι δίκαιον, οἱ πρῶτοι ἢ οἱ δεῦτεροι; διὰ νὰ ἀποφανθῶμεν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τίς ὁ σκοπὸς τούτων καὶ τίς ἐκεῖνων. Παρὰ τοῖς πρῶτοις κύριος σκοπὸς τῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ μετάδοσις γνώσεων ὡς οἶόν τε πλείεστων, ἡ «τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν γνῶσιν»· παρὰ τοῖς

δευτέρους δὲν εἶναι τόσον ἢ μετάδοσις γνώσεων ὅσον ἢ ἐνδύχουσι τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων του, ἵτοι οἱ μὲν ἐπιζητοῦσι μόρφωσιν διὰ τῆς πολυμαθείας, διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως πλείστων γνώσεων, οἱ δὲ ἐπιδιώκουσι ταύτην διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ πνεύματος, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη μόρφωσις ὀνομάζεται ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ὑλῇ ἡ μόρφωσις, ἡ δὲ δευτέρα εἰς ὁλοκληρικὴν μόρφωσιν.

Ἡ ὑλὴ ἡ μόρφωσις εἶναι ἀναγκαία, καθότι παρέχει αὐτὸ τὸ ὑλικὸν ἐφ' οὗ ἐργάζεται ὁ νοῦς διότι διὰ τὰ κρίνει τις ὁρθῶς ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὰ πράγματα καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἄλληλα.

Οἱ πολιτικοὶ τόσῳ μᾶλλον ἐπιτυχάνουσιν ἐν ταῖς ἐνεργείαις τῶν καὶ καθίστανται ἄξιοι θαυμασμοῦ ὅσῳ ἀκριβέστερον γνωρίζουσι τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος, πλείονα σπουδαῖα συμβάντα καὶ τὰς συνεπείας αὐτῶν, σφάλματα διαπραχθέντα καὶ τὰς καταστροφάς, ἃς ταῦτα ἐπέφερον κλπ. Ἀνθρώπος γνωρίζων πολλὰ συνοψίζει οὕτως εἰπεῖν ἐν ἑαυτῷ τὴν πείραν πολλῶν κοινωνιῶν καὶ πολλῶν αἰώνων.

Ὅτι λοιπὸν αἱ γνώσεις εἶναι ὠφελιμώταται εἰς τὸν ἀνθρώπον οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ μάθῃ τὰ πάντα ὁ μαθητὴς ἐν τῷ σχολείῳ, δὲν ἔπρεπε νὰ διδάσῃ ὁ διδάσκαλος οὐδὲ μίαν στιγμήν· διότι πᾶσαι αἱ γνώσεις τῷ χρησιμεύουσιν· ἀλλὰ δυστυχῶς ἀφ' οὗ ὁ ὅλος ἀνθρώπινος βίος εἶναι ἐλάχιστος, ὁ ἐν τῷ σχολείῳ βίος τοῦ μαθητοῦ εἶναι ἐπιγυμνασιὶς καὶ ὁποῦνδήποτε προσπάθειαν καὶ ἂν καταβάλῃ ὁ διδάσκαλος, πολὺ ὀλίγα ἐν σχέσει πρὸς ὅσα ἀπαιτοῦνται ἐν τῷ βίῳ δύναται νὰ διδάξῃ. Τὰ ἄξια νὰ γνωσθῶσι καὶ μὴ διδασκόμενα ἐν τῷ σχολείῳ εἶναι μυριάκις πλείονα τῶν διδασκόμενων. Ἀφ' οὗ λοιπὸν οὕτως ἢ ἄλλως αἱ ἐλλείψεις θὰ ὑπάρχωσι, δὲν εἶναι πολὺ φρονιμώτερον ὅπως μὴ ἐπιδιώκομεν τὴν διδασκαλίαν ἀφ' ὁδού ὕλης, ἀλλὰ τὴν εἰδολογικὴν μόρφωσιν τοῦ μαθητοῦ, δι' ἧς οὗτος καθίσταται ἱκανὸς νὰ ἐξακολουθήσῃ κατόπιν τὴν ἑαυτοῦ ἀνάπτυξιν.

Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως τοῦ μαθητοῦ ἀπαιτοῦνται κυρίως τὰ ἑξῆς :

α'. Ἡ διδασκόμενη ὕλη νὰ εἶναι μορφωτικὴ τοιαύτη δὲ εἶναι πᾶσα ἢ ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἀναλυτικῷ προγράμματι ἀναγραφομένη ὅτι ὑπάρχουσι καὶ γνώσεις οὐδεμίαν μόρφωσιν ἐγκλείουσιν, οὐδεὶς ἄγνοεῖ.

β'. Τὰ διδασκόμενα μαθήματα νὰ προσάπτονται εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ μαθητοῦ, αἵτινες ἐχουσι σχηματισθῇ δι' ἐμπειρίας καὶ διδασκαλίας, ὥστε νὰ ἀποτελῶσι μετ' αὐτῶν ὁργανικὸν τι ὅλον. Γνώσεις, αἵτινες θὰ ἔμενον ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ μαθητοῦ μεμονωμέναι ὡς μὴ εὐρίσκουσαι ἐν αὐτῇ γινώσκοντι, ἀποκλείονται ἐκ τοῦ σχολείου ὅσῳ δὴποτε ἄξια καὶ ἂν ἔχουσιν.

γ'. Αἱ διάφοροι γνώσεις, ἃς μεταδίδει ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ μαθητοῦ ἐν τοῖς διαφόροις μαθήμασι καὶ ὥραις τῆς διδασκαλίας, νὰ μὴ βαίνωσι παραλλήλως, ἀνευ συνδέσεως ἀλλὰ νὰ συνδέωνται ποικιλοτρόπως οὕτως, ὥστε νὰ ἀποτελῶσι συνύψισμα, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι εὐκολος ἢ ἐξ-ἐνός σημείου εἰς ἕτερον μετάδοσις π.χ. τὰς γνώσεις, ἃς μεταδίδομεν διὰ τῆς γεωγραφίας, δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ συνδέωμεν πρὸς ἱστορικὰ καὶ φυσιογνωστικὰς γνώσεις· τὰς γνώσεις, ἃς μεταδίδομεν διὰ τῆς κατηχήσεως, συσχετίζομεν μετὰ τὰς τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν συσχετισμὸν τῶν διαφόρων μαθημάτων, ἐπικρατεῖ σήμερον οὐκ τὸ δ· ι α δ ο κ ι κ ὁ ν πρόγραμμα τῆς Λατινικῆς σχολῆς τοῦ Κομενίου, καθ' ὃ καθ' ἑκα-

στον ἔτος ἐπαρουσιάζετο ἄλλο μάθημα καὶ οὕτως ὀνομάζοντο σχολικὸν ἔτος Γραμματικῆς, σχολικὸν ἔτος Φυσικῆς, σχολικὸν ἔτος Μαθηματικῶν κλπ., ἀλλὰ τὸ κ υ κ λ ι κ ὁ ν, καθ' ὃ ἡ διδασκαλία ἀπάντων τῶν κυρίων μαθημάτων ἀρχίζει ἀπὸ τῆς Ἀπρ. τάξεως τοῦ δημοτ. σχολείου, ἐπεκτείνεται δὲ βαθμυδὸν ἐπὶ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ἐτῶν τῆς μαθητείας. Χάριν τῆς ὁργανικῆς ἐνότητος τοῦ προγράμματος διὰ συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας, φρονοῦσι πολλοί, ὅτι πάντα τὰ μαθήματα μιᾶς τάξεως πρέπει νὰ διδάσκη ὁ αὐτὸς διδάσκαλος, διὰ νὰ εἶναι εὐκολος ἢ συγκεντρώσεως τῶν διαφόρων μαθημάτων.

δ'. Τὰ διδασκόμενα μαθήματα νὰ ἐπιδέχωνται ἐφαρμογὴν τινὰ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Αἱ χρησιμώταται ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ γνώσεις συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν εἰδολογικὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου, λέγει ὁ H. Spenser ἐν τῷ περὶ ἀγωγῆς συγγράμματι αὐτοῦ· θὰ ἦτο ἐναντίον τῆς ἐπικρατούσης τάξεως ἐν τῇ φύσει, ἂν ἄλλαι γνώσεις ἐχρησίζετο εἰς τὸν πρακτικὸν βίον καὶ ἄλλαι πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος. Ἡ ὕλη τῆς διδασκαλίας τόσῳ μᾶλλον εἶναι μορφωτικὴ, ὅσῳ μείζονα ἐφαρμογὴν ἐπιδέχεται, διότι τὰ διάφορα μέρη αὐτῆς δὲν μένουσι μεμονωμένα ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ συνδέονται πολλὰ ὥς πρὸς τὸν ὅλον κύκλον τῆς ἐμπειρίας αὐτοῦ.

ε'. Τὰ διδασκόμενα μαθήματα νὰ προσφέρωνται κατὰ τὴν γενετικὴν μέθοδον καὶ οὐκ κατὰ τὴν δογματικὴν. Ἐπομένως ὁ διδάσκαλος ἰδίᾳ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀνάγκη νὰ μὴ ἐκθέτῃ συστηματικὰς τὰς γνώσεις, ἀλλὰ νὰ προβάλλῃ ἐν πρώτοις τὰ προβλήματα καὶ νὰ θέτῃ τὰ ζητήματα· εἰτα δὲ ἀναζητῶν σημεία ἐπαφῆς ἐν ἐκείνῳ, ὅπερ εἶναι γνωστὸν τῷ μαθητῇ περὶ τοῦ πράγματος, νὰ καθοδηγῇ αὐτὸν εἰς τὸ νὰ λύσῃ αὐτενεργῶν τὸ πρόβλημα ἢ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸν τὴν ἐπεκτασὶν τῆς γνώσεως αὐτοῦ τῇ βοηθείᾳ τοῦ διδασκάλου. «Ἡ γενετικὴ μέθοδος παρέχει κατ' ἐξοχὴν εἰδολογικὴν μόρφωσιν, λέγει ὁ Δειστερδέργιος, καὶ ταύτης ὠφελὸν νὰ κάμνωσι χρῆσιν οὐ μόνον ἐν ταῖς κατωτέραις σχολαῖς ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις· διότι δὲν πρέπει νὰ μεταδίδωνται εἰς τὸν μαθητὴν αἱ γνώσεις καὶ ἐπιστήμαι, ἀλλὰ πρέπει νὰ διδῶνται εἰς αὐτὸν ἀφορμὴ ἵνα αὐτὸς εὐρίσκῃ αὐτὰς καὶ γίνῃται δι' αὐτενεργείας κύριος αὐτῶν.»

ς'. Τὰ διδασκόμενα νὰ διεγείρωσι τὴν τὸν μαθητῶν αὐτενέργειαν, δι' ἧς οὗτοι ὁδηγοῦνται νὰ κάμνωσιν ἰδίᾳ ἐρεῦνας, ἰδίους συλλογισμούς. «Διδάσκετε ὅσον τὸ δυνατόν ὀλίγον καὶ ὁδηγεῖτε τοὺς μαθητὰς νὰ εὐρίσκωσι πολλὰ» λέγει ὁ πολὺς Spenser διαπραγματευόμενος τὸ περὶ αὐτενεργείας ζήτημα. Ἡ αὐτενέργεια ἀναπτύσσουσα τὸ θάρρος τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ νὰ ἀποκρούῃ τὰς δυσκολίας, τὴν ὑπομονητικὴν συγκεντρώσιν τῆς προσοχῆς, τὴν ἐπιμονὴν παρὰ τὰς ἀποτυχίας, ἀγει εἰς τὴν αὐτοδιδασχίαν, δι' ἧς προόδευσε καὶ θὰ προοδεύῃ μόνον ἡ ἀνθρωπότης.

ζ'. Τὰ διδασκόμενα νὰ προσφέρωνται ὑπὸ μορφῇ ἐρωτηματικῇ· διότι διὰ ταύτης ἀναγκάζεται ὁ μαθητὴς νὰ ἐποπτεύῃ, νὰ προσέχη, νὰ συγκρίνῃ, νὰ ἀντιλαμβάνηται, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ συμπεράτῃ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, νὰ τακτοποιῇ τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ ἐκφράζῃ αὐτὰς ὁρθῶς.

Ἡ ἐρωτηματικὴ μορφή ἀρμόζει πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἥτις ἀκολουθοῦσα τὴν γενετικὴν μέθοδον διεγείρει τὴν αὐτενέργειαν τῶν μαθητῶν, ἐφαρμόζει τὰ διδασκόμενα ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ καὶ συνδέει τὰς μεταδιδόμενας γνώσεις διὰ τῶν διαφόρων μαθημάτων ποικιλοτρόπως καὶ οὕτω σχηματίζει ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ μαθητοῦ ὁργανικὸν τι ὅλον· ἐνῷ διδασκαλία ὑπὸ ἀκροαματικὴν μορφὴν ἀρμόζει μᾶλλον πρὸς τὴν δογματικὴν μέ-

θοδον, ἥτις ἔχγει τὰς γνώσεις εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς διὰ χροάνης ἀδιαφοροῦσα ἂν ἐξεγείρηται ἢ αὐτενέργεια αὐτῶν, καὶ πρὸς τὴν συστηματικὴν μέθοδον, ἥτις ἐκθέτουσα τὰς γνώσεις μετὰ τῶν ὁρισμῶν, διαιρέσεων καὶ ἀποδείξεων εἶναι καταλλήλος μὲν διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, διότι μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὅψιν τὸν μαθητὴν παρουσιάζει εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιστήμην συντετελεσμένην καὶ δὲν εἰσάγει τοῦτον εἰς αὐτὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅπως ἀρμόζει εἰς τὴν ἀντίληψίν του.

Ἐξετάζοντες λοιπὸν τὰς μεθόδους καὶ ἀρχὰς τῆς διδασκαλίας παρατηροῦμεν ὅτι αὗται γίνονται ἀποδεκταὶ ἐν ὅσῳ ἀγούσιν εἰς τὴν εἰδολογικὴν μορφῶσιν τοῦ παιδευομένου, ἀποκλείονται δὲ ἐν ὅσῳ ἐπιδιώκουσι ψιλὴν πολυμάθειαν, εἰδήσεις καὶ λεπτομερείας, ἃς ἐν πάσῃ ὥρᾳ δύναται τις νὰ ἀνεύρῃ ἐν τινὶ λεξικῷ ἐγκυκλοπαιδείας καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι συστατικὰ τῆς καθόλου μορφώσεως. Καὶ ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἡμῶν Νόμος λέγων ὅτι «ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις σκοπὸν ἔχει διὰ διδασκαλίας, ἀσκήσεως καὶ ἀγωγῆς ἀρμονικῶς ἀναπτύσσουσα τὰς τε σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις νὰ παρέχῃ τοῖς δι' αὐτῆς παιδευομένοις τὰς βάσεις θρησκευτικῆς, ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως καὶ νὰ μεταδίδῃ αὐτοῖς τὰς παντὶ ἀνθρώπῳ ἀναγκαίας γνώσεις καὶ δεξιότητας, ὥστε νὰ καθίστῃ αὐτοὺς πολίτας χρηστούς καὶ ἐπιτελοῦσι εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, οὐδὲν ἄλλο ἐννοεῖ ἢ ὅτι ἡ ὕλη ἡ μεταδιδόμενη διὰ τῆς διδασκαλίας, ὡς καὶ ἡ ἀσκήσις ἐν τοῖς διδασκόμενοις μαθήμασι εἶναι μέσα, ἅπερ μεταχειρίζομεθα πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν τε σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων, ἡ θρησκευτικὴ, ἠθικὴ καὶ ἐθνικὴ μορφώσις· ἐν τούτῳ δὲ ἀπατῶνται καὶ τινες τῶν διδασκάλων, ὅτι ἐκλαμβάνουσι τὰ μέσα ὡς σκοπὸν καὶ τούτου ἕνεκεν ἐπιδιώκουσι τόσον ἐπιμόνως τὴν μετάδοσιν ἀφθόνων μαθημάτων, ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τοῦ σχολείου.

Αἱ ἀνώτεροι Ἐκπαιδευτικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Γαλλίας, θέλουσαι νὰ προφυλάξωσιν ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης τοὺς διδασκάλους, λέγουσιν ἐν ἐπισήμοις ὁδηγίαις: «ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις σκοπὸν ἔχει νὰ διδάσκῃ ὀλίγα, ἀλλὰ καλῶς, ὅχι νὰ πληροῖ τὸ πνεῦμα γνώσεων, ἀλλὰ νὰ τὸ μορφώῃ, νὰ τὸ ἀναπτύσῃ, νὰ συνηθίσῃ τὰ παιδία νὰ σκέπτωνται». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται, ὅτι διὰ νὰ ἀποφθώμεν περὶ τῆς ἐργασίας, ἥτις ἐγένετο ἐν τινὶ σχολείῳ, δὲν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἀπλῶς πόσῃ ὕλῃ ἐδιδάχθη, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐδιδάχθη: «τὸ πῶς εἶναι τοσοῦτον ἀναγκαῖον, ὅσον καὶ τὸ τί· ἡ δύναμις τοῦ διδασκάλου στηρίζεται ἐπὶ τῆς μεθόδου αὐτοῦ», λέγει ὁ περιώνυμος παιδαγωγὸς Δειστερδέγιος. Καὶ ὁ Λίνδνερ δὲ προκειμένου περὶ εἰδολογικῆς μορφώσεως λέγει: «ἡ ἐντεταμένη εἰδολογικὴ δύναμις τῆς μορφώσεως εἶναι ἀπείρως ἰσχυρότερα ἢ ἡ ἐκτενεστάτη γνῶσις. Ὁ πολυμαθὴς δύναται νὰ φανῇ ὡς περιωρισμένος ἀνθρώπος ἐάν ζητηθῇ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἐν τινὶ κύκλῳ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνετυπώθη εἰς αὐτὸν ἰδίᾳ ὁ εἰδολογικὸς μορφωμένος ἀνθρώπος εὐκόλως ἐξοικειοῦται καὶ πρὸς ἐκείνους τοὺς κύκλους, ἐν οἷς εἶναι ξένος, διότι γινώσκει νὰ κρίνῃ, νὰ ὁμιλῇ, νὰ ὑπολογίζῃ. Ὁ Σωκράτης ὁ σοφώτατος ἀπάντων ἀνδρῶν, δὲν ἦτο πολυμαθὴς τούναντίον ἐπεδείκνυε τὴν ἐαυτοῦ ἀγνοίαν, ἵνα ἐκδηλώσῃ τοσοῦτόν ἰσχυρότερον τὴν εἰδολογικὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποῖαν θαυμάζομεν ἐν τοῖς Πλατωνικοῖς διαλόγοις. Καὶ ἡ ὁδὸς δὲ ἡ ἀγούσα εἰς τὴν μορφῶσιν ἀναμείβει πλουσιώτερον καὶ εἶναι βραχυτέρα ἢ ἡ ἀγούσα εἰς τὴν πολυμάθειαν. Ἡ εἰδολογικὴ μόρ-

φωσις τῆς γλώσσης δίδει εἰς ἡμᾶς τὴν ἱκανότητα νὰ λαλῶμεν περὶ οἰουδήποτε ἀντικειμένου καὶ ὅμως δύναται τις νὰ περιλάβῃ τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς ἐν βιβλίῳ οὐκ ὀλίαν ὀγκώδει. Χάσματα τῆς ὕλικῆς γνώσεως συμπληροῦνται εὐκολότερον ἢ ἐλλείψεις τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως. Ὁ ἀπομονώσας τὸν πληθυσμὸν τοῦ Βελγίου δύναται ν' ἀνοίξῃ τὴν γεωγραφίαν καὶ νὰ ἴδῃ αὐτόν· ὁ μὴ γινώσκων ὅμως πῶς συντάσσεται ἔγγραφον ἢ πῶς ὑπολογίζονται οἱ τόκοι κεφαλαίου τινός, ἀνάγκη νὰ προσέλθῃ εἰς διδασκαλίαν».

Ἐν Ἡρακλείῳ.

Ν. Κ. Π.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐκ τῆς μακρᾶς αἰτιολογικῆς Ἐκθέσεως, ἥτις συνοδεύει τὸν ὑποβληθέντα εἰς τὴν Βουλὴν Ὁργανισμὸν τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως, σταχυολογοῦμεν τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντα μέρη αὐτῆς, ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν, λυπούμενοι διότι τὸ στενὸν τοῦ χώρου τῆς «Προόδου» δὲν ἐπιτρέπει ὁμῶς νὰ τὴν δημοσιεύσωμεν ὁλόκληρον. Τὴν ἐκθεσὶν ταύτην διακρίνει εἰλικρίνεια καὶ θαρραλέα παρησία περὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν λήξανσα διετίαν γενομένων ἐν τῷ κλάδῳ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀδρότης ἐπιχειρημάτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις, καὶ ἐπιστημονικὴ τῶν πάντων αἰτιολογία, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ἀμερόληπτοι κρίται καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐκθέσεως πείθονται καὶ ἀνομογούσι τὴν μεγάλην ἐργασίαν ἥτις συντελέσθη καὶ τὸ λελογισμένον τῶν βάσεων ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη, διότι οὐδεμιᾷς βεβαίως πρέπει ν' ἀξιοθῶσι προσοχῆς· κρίσεις ἀνεπιστήμονες καὶ ἀσυνάρτητοι ἀνθρώπων ἐκ συστήματος τὰ πάντα μεμφομένων «Τοιοῦτον γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια, ὥστε πάντων τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἐπικρατεῖν».

Υποχρεωτικὴ φοίτησις: Τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως ἀναγράφεται ἐν ταῖς νομοθεσίαις πάντων τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν, καὶ ἀποτελεῖ εἶδος τι κηδεμονίας τῆς Πολιτείας ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων ἐκείνων, περὶ τῆς παιδείας καὶ μορφώσεως τῶν ὁποίων δὲν λαμβάνεται ἡ προσήκουσα φροντίς παρὰ τῶν γονέων ἢ κηδεμόνων. Κατὰ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας ἔτος οἱ μαθηταὶ τῶν ἡμετέρων δημοτικῶν σχολείων ἀνῆλθον εἰς 35077· ἤτοι εἰς 12 % περίπου ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Ἄλλ' ἐννοεῖται ὅτι ἵνα ἡ Πολιτεία ἀξιώσῃ εὐλόγως νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα πάντες οἱ παῖδες οἱ ἄγοντες τὴν νόμιμον πρὸς φοίτησιν ἡλικίαν ὀφείλει νὰ παρασκευάσῃ Διδασκῆρια πληροῦντα πάντας τοὺς ὅρους οὗς σήμερον ἀπαιτεῖ ἡ ὑγιεινὴ καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, νὰ ἐφοδιάσῃ ταῦτα διὰ τῶν ἀναγκαίων διδασκτικῶν ὀργάνων, νὰ ἔχῃ προσωπικὸν διδασκάλων προσηκόντως παρσκευασμένων, καὶ νὰ ἰδρύσῃ σχολεῖα εἰς πάσας τὰς κώμας.

Ἡμήμερησιν σχολεῖα: Ἀμνημονοῦντες πῶς νὰ ἐπαρκέσωμεν εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς τοῦ τόπου ἀνάγκας εἰσηγάγομεν τὸν τύπον τῶν **ἡμήμερησιν σχολείων**, ὧν εἰς χωρὶα τὸ πολὺ μίαν ὥραν ἀλλήλων ἀπέχοντα εἰς διδάσκαλος διδάσκει κατὰ τὴν ἡμισυ μόνον τῆς ἡμέρας ἐν ἑκατέρῳ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν σχολείων δὲν εἶναι ἡμέτερον ἐπινόημα, διότι καὶ ἀλλοχοῦ, καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ σοφῇ Γερμανίᾳ, λειτουργοῦσι τοιαῦτα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ, καίτοι τὸ εὐκόλον τῆς συγκοινωνίας, μάλιστα δὲ ἡ ἀρτία τῶν δημοδιδασκάλων μόρφωσις ἐλαττῶνει σπουδαίως τὰ κακὰ τῶν τοιούτου εἶδους σχολείων, ὅμως θεωροῦνται ὡς ἀ-

να γκαῖον κακόν· ὡς τοιαῦτα δὲ παρελθόμενα καὶ ἡμεῖς ταῦτα προσωρινῶς, κρίναντες προτιμότερον, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐντελῶς κλειστὰ τὰ σχολεῖα ἐν πολλοῖς χωρίοις, νὰ λειτουργῶσιν ἔστω καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ τῆς ἡμέρας μόνον, ἕως οὗ ἡ προσεχὺς μέλλουσα νὰ συνέλθῃ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ τόπου ἤθελε φροντίσει περὶ ἐξευρέσεως πόρων ἐπαρκούντων εἰς πάσας τὰς ἐκπαιδευτικὰς τοῦ τόπου ἀνάγκας,

Διδακτικὰ ὄργανα: Πρέπει νὰ εἶναι τις ἐντελὴς ἀδαῆς τῶν σχολικῶν ἀναγκῶν σήμερον διὰ νὰ νομίξῃ ὅτι ἀρκοῦσι τέσσαρες γυμνοὶ τοῖχοι ἄνευ τῶν καταλλήλων διδακτικῶν ὀργάνων ἵνα ἐν αὐτοῖς τελεσιουργῇται τῶν νέων πολιτῶν ἡ μόρφωσις. Σήμερον πανταχοῦ κυριαρχεῖ ἡ ἐποπτικὴ διδασκαλία, καὶ τοῦ ἀρίστου δὲ διδασκάλου δὲν θὰ ἤρκει μόνος ὁ λόγος ἵνα ἐγχαράξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τὰς προσηκούσας περὶ τῶν διδασκόμενων ἐντυπώσεις· ἐκτός ἐάν θέλωμεν νὰ συναγελάζωμεν ἀπλῶς τοὺς παῖδάς μας εἰς χώρον τινα ὁποσδήποτε περικεκλησμένον καὶ ἐκεῖ, ἀδιαφοροῦντες ὅλως περὶ τῆς υἱείας καὶ τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεώς των, νὰ ἐμπιστευόμεθα πᾶσαν τὴν πνευματικὴν διάπλυσιν εἰς τὴν ἀμεθοδίαν τοῦ τυχόντος διδασκάλου, τὴν ῥάβδον ὡς μόνον διδακτικὸν ὄργανον μεταχειριζομένου.

Σκοπὸς δημοτικῶν Σχολείων: Ἀφ' ὅτου ἡ ἐκπαίδευσις ἐπαύσατο θεωρουμένη ἀποκλειστικὸν προνόμιον ὀρισμένων κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον τῆς καθολικῆς τοῦ κόσμου μορφώσεως, ἔκτοτε ἀνεφάνη ὁ θεσμὸς τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσως, πρᾶγμα τέως ἄγνωστον, καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀπέβη ἐργαστήριον ἀνθρωπισμοῦ, προσωρισμένον νὰ παρέχῃ εἰς πάντας, ἀλλ' ἰδίᾳ εἰς τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, ἐκεῖνο τὸ μέτρον τῆς γενικῆς μορφώσεως, οὗ χρῆζει πᾶς ἄνθρωπος ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ κοινωνικὴν θέσιν. Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἀπλὸν γραμματοδιδασκαλεῖον, ἀλλ' εἶναι παιδαγωγικὸν σχολεῖον, ὅπερ διὰ παιδαγωγούσης διδασκαλίας καὶ ὀρθῆς ἀγωγῆς τίθησιν ἀσφαλεῖς βάσεις διὰ τὴν μόρφωσιν ἡθικῶν χαρακτήρος, ὥστε νὰ ἀποβῶσιν οἱ διδασκόμενοι χρηστοὶ πολῖται, χωρὶς νὰ παραμελῇ τὴν θεραπείαν τῶν ἀπαιτουμένων δεξιότητων, ὅπως καταστήσῃ τούτους ἐπιτηδεύους εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις, ἡ ἐσωτερικὴ τάξις δι' ἀναλυτικῶν καὶ ὠρολογικῶν προγραμμάτων, ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ ἐπίβλεψις τῆς γιγνομένης ἐργασίας — πάντα ταῦτα εἶναι ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένα πρὸς τὴν νεωτέραν ἔννοιαν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, οὗτινες καὶ ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων κατ' ἀνάγκην ἐπέξετάθη, διότι τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τὸ πολὺπλοκον καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν τὸ πολλαπλὸν ἀπαιτεῖ ποικίλιαν γνώσεων καὶ δεξιότητων.

Ἑλληνικὰ Σχολεῖα καὶ Ἀνώτερα Δημ. Σχολεῖα. Ἀλλὰ διὰ μαθητὰς οὔτινες ἀποφοιτῶντες τῶν δημοτικῶν σχολείων δὲν θέλουσιν ἢ δὲν δύνανται νὰ ἐξακολουθήσωσι σπουδὰς εὐρυτέρας ἐν ἀνωτέροις ἐκπαιδευτηρίοις, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἰδρυθῇ ἀνώτερόν τι εἶδος σχολείου, δι' ἀφθονωτέρων γνώσεων καὶ δεξιότητων παρασκευάζον εἰς τὸν πρακτικὸν βίον· ὡς τοιαῦτα ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ παρελθόν τὰ καλούμενα

ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἀλλὰ ταῦτα διὰ πολλῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, Γαλλικῶν καὶ Λατινικῶν βεβαρημένα, μόνον ἀπώλειαν πολυτίμου χρόνου παρεσκεύαζον τοῖς μὴ μέλλουσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς σπουδὰς των ἐν Γυμνασίῳ· ἐνῷ τὰ Ἀνώτερα Δημοτικὰ Σχολεῖα τὰ διὰ τοῦ ἡμετέρου ὀργανισμοῦ ἰδρυόμενα εἰς πάντα τὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα, δι' ἐντελεῦς ἀποκλεισμοῦ τῶν Λατινικῶν καὶ Γαλλικῶν καὶ διὰ περιστολῆς εἰς τὸ ἐλάχιστον ὅριον τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, μέλλουσι νὰ ἐφοδιάζωσι μὲ θρησκευτικὰς, μαθηματικὰς, φυσικὰς, ἱστορικὰς καὶ γεωργικὰς γνώσεις καὶ μὲ ἀρκοῦσαν ἐμπειρίαν περὶ τὴν γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν τοὺς ἐκείθεν μεταβαίνοντας εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Τὰ τοιαῦτα σχολεῖα, ἐνῷ δυσχεραίνουσι τὴν ὁδὸν τὴν εἰς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς ἄγουσαν, ἀφίνουσιν οὐχ' ἥττον ἀνοικτὸν τὸ στάδιον εἰς ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἤθελον νὰ τραπῶσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ δημοδιδασκάλου κατατασσόμενοι εἰς τὸ παιδαγωγικὸν τοῦ Γυμνασίου τμήμα.

Ποῖον καὶ προστασίαν τῶν δημοδιδασκάλων: Ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν πρὸς τιμὴν τῶν δημοδιδασκάλων μας, ὅτι ἂν αἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν αὐτοῖς νὰ ἔχωσιν ἀρτιωτέραν παιδείαν καὶ εἰδικωτέραν εἰς τὸ ἔργον παρασκευὴν, ἐμφοροῦνται ὅμως ζήλου καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν διδασκαλικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ τὰς ἐλλείψεις των συναισθανόμενοι σπεύδουσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ πάσης παρουσιαζομένης ἐυκαιρίας ὅπως βελτιώσωσιν ἑαυτούς, φρονηματισθέντες δ' ἐκ τῆς συναίσθησεως ὅτι ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος μας ἐκτελοῦσι σοβαρωτάτην ὑπηρεσίαν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς, φιλοτιμοῦνται νὰ δειχθῶσι κατὰ τὸ δυνατόν ἄξιοι τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς, ἣν ἀνέθηκεν αὐτοῖς ἡ Πολιτεία.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Μετὰ τὸν ἐναρκτήριον λόγον ὁ κ. Α. Ἀνδρουλιδάκης διευθυντῆς τῆς Δημοτ. σχολῆς Ρεθύμνης ὠμίλησεν ἐπὶ τοῦ α' συζητητέου θέματος: περὶ τῶν μορφῶν τῆς διδασκαλίας· ἀφ' ὧν μορφή τῆς διδασκαλίας, εἶπε, δηλ. ὁ τρόπος τῆς μεταδόσεως τῆς διδασκτέας ὕλης, πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τοὺς ὀρισμένους ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης κανόνας. Εἶναι δὲ κυρίως αἱ μορφαὶ αὗται, ἡ *μονολογικὴ* καὶ ἡ *ἐρωτηματικὴ* καὶ ἐν μὲν τῇ *μονολογικῇ* διακρίνομεν τὴν *δεικτικὴν* ἢ *ἐποπτικὴν*, τὴν *διηγηματικὴν*, ἢ *ἀκροαματικὴν*, τὴν *ἀπαγγελματικὴν*, ἢ *ἀπομνημονευτικὴν* καὶ τὴν *ὑπαγορευτικὴν*· ἐν δὲ τῇ *ἐρωτηματικῇ* τὴν *ἐπαρρητικὴν*, τὴν *ἐξεταστικὴν* καὶ τὴν *διαλογικὴν*. Περὶ ἐκάστης τούτων τῶν μορφῶν ποιεῖται μακρὸν λόγον ἐξηγῶν τὴν σημασίαν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ διατυπῶν τοὺς κανόνας, οὓς πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος καλεῖ τοὺς διδασκάλους νὰ υποβάλωσιν ἐγγράφως ἐρωτήσεις πρὸς τὸν τυχόν ἀπορίων αὐτῶν.

Συνεδρία Β' 5 Ἀπριλίου μ. μ.

Ὁ κ. Ἐμ. Μαροθεοδωράκης, διδάσκαλος ἐν τῷ δημοτ. σχολείῳ Ρεθύμνης ὠμῶν περὶ πειθαρχίας λέγει ὅτι αὕτη περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν

μέτρων καὶ διατάξεων, ἃ ὁ διδάσκαλος λαμβάνει πρὸς τήρησιν τῆς τε ἐξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως, ἀλλ' αἱ διατάξεις αὗται δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωσι τὸν τύπον ἐγγράφων κανονισμῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμενῆς καὶ ὑπομενῆς τοῦ διδασκάλου γίνονται πλέον σχολικὰ ἤθη. — Ὁ κ. Ἀρχοντάκης ἐρωτᾷ: εἶναι παιδαγωγικῶς ὀρθόν νὰ ἐρωτώνται οἱ μαθηταὶ περὶ πραγμάτων ἀγνώστων αὐτοῖς; — Ὁ κ. Ἀνδρουλιδάκης ἀπαντῶν λέγει: Πάν το μὴ λογικῶς, οὐδὲ παιδαγωγικῶς εἶνε ὀρθόν. — Ὁ κ. Περράκης ἐρωτᾷ: πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ διδάσκη περισσότερα τῶν ὅσων ἔχουν τὰ διδακτικά βιβλία; — Ὁ Πρόεδρος: Πάντως ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ διδάσκη πλείονα τοῦ βιβλίου, ἀλλ' οὐχὶ οὕτως ὥστε νὰ ἐπιβαρύνῃ τοὺς μαθητὰς δι' ὀνυμάτων ἢ χρονολογίων κουραστικῶν, ὁ δὲ κ. Ἀνδρουλιδάκης συμπληρῶν τὸν Πρόεδρον λέγει, ὅτι: ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ διαμορφῇ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν διδακτέαν ὕλην ποῦ μὲν ἀναπτύσσων καὶ ἐπεξηγῶν, ποῦ δὲ συμπτύσσων καὶ περιστέλλων καὶ ποῦ ἀκολουθῶν τὸ κείμενον. — Ὁ κ. Αὐγουστάκης ἐρωτᾷ ἂν ἐπιτρέπεται ἡ χορῆσις σωματικῶν ποιῶν. — Ὁ κ. Πρόεδρος: ὑπομνησκει, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται τοιαυτὴ ἐρώτησις ἀφοῦ ὁ νόμος βητικῶς ἀπαγορεύει τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν θεωρεῖ δεδικαιολογημένην τὴν ἀπόλυτον ἀπαγόρευσιν ὡς ἐκ τοῦ ποιοῦ τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων, οἵτινες ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὑστεροῦμεν. — Ὁ κ. Περράκης ἐρωτᾷ ἂν πρέπει νὰ ἐξάγωνται συμπεράσματα ἐξ ἐκάστου μαθήματος. — Ὁ κ. Ἀνδρουλιδάκης: Τὸ ζήτημα εἶνε σπουδαῖον καὶ ἐλπίζω νὰ γίνῃ ἄλλοτε λόγος ἐκτενέας· ἀλλὰ προχείρως λέγω, ὅτι πρέπει νὰ ἐξάγωνται συμπεράσματα ἀνάλογα πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ διδασκόμενου.

Μετὰ ταῦτα οἱ διδάσκαλοι μεταβαίνουν εἰς τὸ Γυμναστήριον ἔνθα ὁ κ. Γενεράλις δίδει ὁδηγίας περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν πρέπει νὰ ἐορτασθῇ ἡ Ἐθνικὴ ἐορτὴ τῆς 23 Ἀπριλίου ὑπὸ τῶν σχολείων· ὁ δὲ κ. Ἀνδρουλιδάκης διδάσκει τὸν Ἐθνικὸν καὶ τὸν Κρητικὸν ὕμνον.

Συνεδρία γ' 6 Ἀπριλίου π. μ.

Ὁ κ. Ἀνδρουλιδάκης ὁμιλεῖ ἐπὶ τοῦ θέματος: «περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῷ δημοτ. σχολείῳ». Ὁ σκοπός, εἶπε, τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐν τῷ δημοτ. σχολείῳ εἶναι διττός 1) νὰ καταστήσῃ τὸν παῖδα ἱκανόν νὰ ἐννοῇ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων εἴτε προφορικῶς εἴτε γραπτῶς ὀρθῶς ἐκφραζομένης καὶ 2) νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἐπιτήδειον νὰ ἐκφράξῃ καὶ αὐτὸς σαφῶς καὶ ὀρθῶς τὰ διανοήματά του. Ἀμφότεροι δὲ οἱ σκοποὶ ἐπιτυγχάνονται δι' ἀκρόάσεως, ἀναγνώσεως, διηγήσεως καὶ γραφῆς. Αὗται εἶναι αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις ἐργασίαι δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ γλωσσικὴ ἀνάπτυξις, μάλιστα δὲ ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ γραφὴ. Τῆς ἀναγνώσεως εἶνε πρῶτα τὰ εἶδη, ἐξ ὧν ἡ μὲν *μηχανικὴ* καλλιεργεῖται ἐν τῇ πρώτῃ τάξει, ἡ δὲ *λογικὴ* εἰς τὰς τρεῖς ἐπομένους καὶ ἡ *ώραία* ἢ *αἰσθητικὴ* εἰς τὴν δ'. Ἡ γραφὴ συνδέεται πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν εὐθὺς ἀπὸ τῆς α' τάξεως· ἡ ὀρθογραφία καλλιεργεῖται μᾶλλον διὰ τῆς μνήμης ἢ διὰ τῆς Γραμματι-

κῆς, ἀπομνημονευομένων τεμαχίων ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ὧν τὰς λέξεις μανθάνουσιν οἱ μαθηταὶ νὰ γράφωσιν ἀπὸ μνήμης, ἡ δὲ γραμματικὴ μόνον εἰς τὰς καταλήξεις τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου δύναται νὰ βοηθήσῃ. Ἐν τῇ δ' τάξει οἱ μαθηταὶ διὰ τῶν καλυμμένων ἐκθέσεων τῶν ἰδεῶν ἀσχοῦνται εἰς τὸ λογικῶς σκέπτεσθαι καὶ ὀρθῶς διατυπῶν τὰς ἰδέας αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς ἃς μὴ λησμενῇ ὁ διδάσκαλος ὅτι πάντοτε ἀπὸ τῶν παραδειγμάτων εἰς τοὺς κανόνες πρέπει νὰ χωρῇ καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τοὺς διαρκῶς διὰ γλωσσικῶν γυμνασμάτων. — Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος προσθέτει τινὰ ὁ κ. Μαροθεοδωράκης μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

Συνεδρία δ' 6 Ἀπριλίου μ. μ.

Ὁ κ. Ἀνδρουλιδάκης ὁμιλῶν περὶ τῆς γραφῆς λέγει, ὅτι σκοπός ταύτης δὲν εἶναι νὰ κάμῃ τὸν μαθητὴν τοῦ δημοτ. σχολείου καλλιγράφον, ἀλλ' ἱκανόν νὰ γράφῃ σαφῶς, ἀπλῶς, τρεχάδην καὶ εὐαρέστως. Προτιμότερον δὲ εἶναι νὰ γράφωσιν οἱ μαθηταὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς καλλιγραφίας καὶ οὐχὶ κατὰ τὰ ἔντυπα, διὰ νὰ εἶναι ἡ γραφὴ βέβαια καὶ ταχεῖα. Συμφωνοῦσιν εἰς ταῦτα ὁ κ. Μαροθεοδωράκης καὶ ὁ κ. Πρόεδρος, ὅστις παρεμβατικῶς λέγει τινὰ περὶ τῆς λεγόμενης γραφογνωσίας, καθ' ἣν ἐκ τῆς γραφῆς διακρίνεται πολλάκις ὁ χαρακτήρ τοῦ γράφοντος· μόνος ὁ κ. Λαμπρινάκης διαμαρτύρεται προτιμῶν τὴν κατὰ τὰ ἔντυπα γραφήν, ἵνα μορφωθῇ, λέγει, ὁμοιόμορφος γραφὴ καθ' ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμόν.

Γεννᾶται ἔπειτα τὸ ζήτημα: ἂν αἱ τῷ κειμένῳ ἀπαντῶσαι δύσκολοι λέξεις ἢ φράσεις πρέπει νὰ προεξηγῶνται, ἐφ' οὗ ἀνταλλάσσονται διάφοροι γινῶμαι. Εἴτα συζητεῖται ἂν τὸ μάθημα τῆς γυμναστικῆς πρέπει νὰ συνδιδάσκωνται ἄρρενα καὶ θήλεα, ἔνθα συμφοιτῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖν, καὶ γίνεται δεκτὸν ὅτι ἀπλᾶς μὲν κινήσεις δύναται ὁμοῦ νὰ ἐκτελῶσιν ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀλλ' ἐν συνθέτοις κινήσεσι πρέπει νὰ χωρίζωνται κατὰ φύλον.

Κατόπιν ὁ κ. Μ. Γενεράλις κατακρίνων τὸ εἰς τὴν γ' τάξιν εἰσηγμένον καὶ διὰ διαγωνισμοῦ ἐγκεκριμένον βιβλίον «ὁ ἄνθρωπος» λέγει, ὅτι καὶ ἡ γλώσσα εἶναι ἀκατάλληλος διὰ παιδᾶς καὶ τοῦ περιεχομένου τὰ διδάγματα ὅν εἶνε πλείονα ἐκείνων ἃ ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολείοις χρησίμων βιβλίων καὶ ἡδύνατο ἄνευ αἰσθητῆς βλάβης νὰ ἐκλίπη ἐκ τοῦ προγράμματος. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην τάσσονται καὶ τρεῖς ἄλλοι, ὁ δὲ κ. Αὐγουστάκης θεωρῶν τὸ βιβλίον χρήσιμον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ, ἀνεπαρκῶν ὄντων τῶν λοιπῶν ὅπως τὸ ἀντικαταστήσωσιν.

Μετὰ ταῦτα ἀφοῦ ἀντηλλάγησαν διάφοροι γινῶμαι περὶ ἐκδρομῶν, περὶ προγραμμάτων, ὁ κ. Πρόεδρος κηρύττει τὴν λήξιν τοῦ συνεδρίου διὰ τῶν ἐξῆς: Πρῶτον μὲν ἀποτείνει λίαν ἐπικαίρους παραινέσεις πρὸς τοὺς διδασκάλους, εἴτα λαμβάνων ἀφορμὴν ἐξ ἐγκυκλίου τῆς Ἀνωτ. Διευθύνσεως περὶ ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου ὁμιλεῖ διεξοδικῶς περὶ τῆς σημασίας τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυτικοῦ παρ' ἀρχαίους, περὶ τῶν ἐθνικῶν ναυτικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν με-

γάλην ἐπανάστασιν, περὶ τῆς ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ καταλήγει συνιστῶν ὅτι αἰ—περ τις καὶ ἄλλη Ἑλλ. χώρα ἢ Κρήτη πρέπει νὰ συνδράμῃ τὸ ἐπανορθωτικὸν τῆς τελευταίας ἐθνικῆς συμφορᾶς ἔργον».

Η ΓΡΑΦΟΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ

Προεδρία—περιεργία—καλλιέργια—ὑπερηφανία—ἐχεμυθία.

Τὰ ἀπὸ συνθέτων ὀνομάτων εἰς—ος παραγόμενα ἀφηρημένα καὶ ἂν ἔχωσι ῥῆμα ἀντιπαρακείμενον εἰς—εὖω διὰ τὸ ἰ γράφονται π. χ. φιλάνθρωπος—φιλανθρωπεύομαι—φιλανθρωπία, ἀργός—ἀργία, ἀγαθοεργός—ἀγαθοεργία, ἄσωτος—ἀσωτεύομαι ἄσωτία, πρόεδρος—προεδρεῖω—προεδρία, συνεδρία, παρεδρία, ἀνανδρός—ἀνανδρία. Ἐξαιρεῖται τὸ ἐφεδρός—ἐφεδρεύω—ἐφεδρεία, ἔφορος—ἐφορεύω—ἐφορεία. Τούτοις συνεξέδραμε καὶ τὸ βοηθός—βοήθεια, ὅπερ κανονικῶς θὰ ἐσχηματίζετο βοηθία ὡς παραγόμενον ἐκ τοῦ βοηθός ἢ κατὰ τὸ δυσωπεύομαι—δυσωπία, πολιτορχῶ πολιτορχία διὰ τὸ βοηθῶ. Δι' ὃ πλημμελής εἶνε ἡ γραφή προεδρία. Ἀτοπος δὲ φαίνεται καὶ ἡ χρῆσις τοῦ συνεδρίασις ἀντὶ τοῦ συνεδρία, ὅπερ παλαιότατον καὶ δοκιμώτατον εἶναι.

Κατὰ τὸ ἀγαθοεργία ἐσχηματίσθη καὶ τὸ περιεργία καὶ συνεργία ἐκ τοῦ περιεργός καὶ συνεργός, καλλιέργια—καλλιέργω (πρὸς. πολιτορχία—πολιτορχῶ), ὑπερηφανία ἐκ τοῦ ὑπερήφανος (ὑπερηφανῶ), ἐχεμυθία ἐκ τοῦ ἐχέμυθος (πρὸς. ἀκριτόμυθος—ἀκριτομυθία, στιχομυθία κτλ.) ἅτινα κακῶς νῦν γράφονται περιέργεια, συνέργεια, καλλιέργεια (κατὰ τὸ ἐκ τοῦ ἐπεργῆς ἐνέργεια), ὑπερηφάνεια, (ὡς ἐκ τοῦ ὑπερηφανεύομαι) ἐχεμύθεια.

Ποικιλία

Τὴν Λατινικὴν λέξιν princeps ὁ Πολύβιος ἤδη οὕτω μεταγράφει δι' Ἑλληνικῶν χαρακτήρων φέρων τοὺς 1200 ἀχμαιστάτους τὴν ἡλικίαν στρατιώτας τοῦ λεγεῶνος, τοὺς λατινιστὶ καλουμένους principes. Πάνυ ὀρθῶς· διότι ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κλίσιν γενικῆς πρίγκιπ-ος, ἥτις εἶναι αὕτη ἡ Λατινικὴ princip-is μετὰ ἑλληνικῆς καταλήξεως, μόνον τοιαύτη ὀνομαστικὴ ἦτο δυνατόν νὰ σχηματισθῇ. Ἀμαρτάνουσι δὲ οἱ γράφοντες τὴν ὀνομαστικὴν πρίγκηψ ὡς ἀμέσως ἐκ τοῦ Λατινικοῦ princeps σχηματίζομένην, διότι μόνον τὸ μακρόν ε τῆς Λατινικῆς μεταγράφεται διὰ τοῦ ἡ ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἐν ᾧ τὸ ε τοῦ princeps εἶναι βραχύ. Ὁμοίως ἀμαρτάνουσιν οἱ γράφοντες πρίγκηψ, διότι τὸ μακρόν ἰ τῆς Λατινικῆς δὲν παρίσταται ἐν τῇ ἑλληνικῇ διὰ τοῦ ἡ. Ἡ πλημμελεία τῆς γραφῆς πρίγκηψ εἶναι πρόδηλος, διότι ἡ παραλήγουσα ἐν τῇ Λατινικῇ εἶναι μακρὰ καὶ ἡ λήγουσα βραχεῖα, ὁ χρόνος δὲ τῶν συλλαβῶν δὲν μεταβάλλεται κατὰ τὴν μεταγραφὴν ἐκ τῆς μιᾶς γλώσσης εἰς τὴν ἐτέραν. Εἰσῆχθη δὲ ἡ λέξις αὕτη παρ' ἡμῖν ὡς κλήσις τῶν τέκνων τοῦ Βασιλέως κατ' ἀπομίμησιν τῶν ξένων, οἵτινες κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ῥωμαίων καλούντων τὰ τέκνα τῶν αὐτοκρατόρων principes

juventutis καὶ ἀπλῶς principes ὀνομάζουσι τὰ τέκνα τῶν βασιλέων prince, prinz κτλ.

Κώδιξ—Ποντίφιξ—Ρήγας—Ρήγας Φεραῖος

Αἱ ἐκ τῶν γενικῶν κώδικος ποιντῖφιξος αἰτινες εἶνε αὗται αἱ λατινικαὶ codic-is pontific-is μετὰ τῆς καταλήξεως τῆς Ἑλληνικῆς κλίσεως, σχηματισθεῖσαι ὀνομαστικαὶ κώδιξ ποιντῖφιξ κανονικῶς διὰ τοῦ ἰ πρέπει νὰ γραφῶσι καὶ οὕτω γράφονται ἐν τῇ Μ. Ἐπομολογικῇ καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρνασσεῖ. Σφάλλονται οἱ γράφοντες κώδιξ—ποιντῖφιξ, διότι τὸ e τοῦ codex καὶ pontifex εἶναι βραχύ. Τὸ ρήγας ὀρθῶς γράφεται διὰ τοῦ η, διότι τὸ e τοῦ rex regis εἶναι μακρόν. Τὸ πρῶτον μετεγράφη ῥήξ ῥήγος καὶ ἐκ τῆς αἰτιατικῆς ῥήγα ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομαστικὴ ρήγας ὡς ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνα ἐγένεν ἡ ὀνομαστικὴ Ἀπόλλωνας. Τὸ ρήγας ἐγένετο καὶ κύριον ὄνομα καὶ ἔφερε τοῦτο ὁ πρῶτος μάρτυς τῆς παλιγγενεσίας ἡμῶν, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτυχήμασι τοῦ βίου εἶχε καὶ τὸ νὰ ἐκφέρηται κακῶς τὸ ὄνομά του. Ὑπὸ πολλῶν ἔτι γράφεται Ῥήγας Φεραῖος ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ῥήγας Φεραῖος, διότι τὸ Βελεστίων παρὰ τοῖς παλαιῖς ὀνομάζετο Φεραὶ δι' ἐνὸς ρ καὶ οὐχὶ διὰ διπλοῦ.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ

ΚΡΗΤΗ

Ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ ἐθνικοῦ Στόλου ἐδόθη τὴν ἐσπερίαν τῆς 2ας Ἰουνίου ἐσπερίως ὑπὸ τοῦ Γυμνασίου Χανίων ἐν τῷ θερινῷ θεάτρῳ τοῦ Δημ. Κήπου. Τῇ πολυτίμῳ συμπράξει τοῦ ἀκαμάτου καθηγητοῦ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων κ. Εὐαγ. Μπαμιέρον τὸ πρόγραμμα τῆς ἐσπερίδος καθηροῦσθαι λίαν πλούσιον, ἡ δ' ἐπιτυχία τῆς ἐκτελέσεως ἐν γένει ἐξισώθη πρὸς τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς οἱ ἡμέτεροι συμπολίται προσέφερον τὸν ὀβολόν των ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ, καταπλημυρίσαντες ἀσφυκτικῶς τὸ θέατρον. Αἱ ἐκ τῶν εἰσιτηρίων εἰσπράξεις ἀνῆλθον εἰς δραχμ. 500 περίπου, ἀξίον σημειώσεως δ' εἶναι ὅτι τὰ ἔξοδα σχετικῶς εἶναι ἀσήμαντα καὶ ὅτι οἱ λαβόντες μέρος ὀλίγοι μαθηταὶ οὐδαμῶς ἀπασχολήθησαν ἐκ τῆς μελέτης των διότι πάντα τὰ ψαλῆντα ἄσματα ἦσαν ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος κανονικῶς διδασκέντων. Πολὺς ἔπαινος ὀφείλεται εἰς τε τοὺς διοργανώσαντας καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε ἐργασθέντας ὑπὲρ τῆς ἐσπερίδος ταύτης.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐσπερίδος εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Μέρος α'. 1) Κρητικὸς ὕμνος ὑπὸ Καίσαρη ἐν τριφωνίᾳ. 2) Ἑωθινὸν ἄσμα ὑπὸ Mehl ἐν ἐξαφωνίᾳ. 3) Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς δράσεως τοῦ Ἑλλ. Ναυτικοῦ ἰδίᾳ κατὰ τὸ 1821 ὑπὸ Π. Βαλάκη. 4) Ἑμβατήριον «Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας». 5) «Ὁ Ἑλλήν τῆς Μακεδονίας» ἄσμα ἐν τριφωνίᾳ. 6) «Τὸ Δένδρον τῶν Χριστουγέννων» ἄσμα ὑπὸ Mozart. 7) Ποίημα εἰς τὴν σημαίαν ὑπὸ Α. Παράσχου ἀπαγγελησόμενον ὑπὸ μαθητοῦ. 8) «Ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία» ὑπὸ Καίσαρη ἐν τετραφωνίᾳ. 9) Ἑμβατήριον «Σηκωθῆτε—Σηκωθῆτε» ἐν τριφωνίᾳ ἐκ τοῦ μελοδράματος Lucia de Lamemmoore.

Μέρος β'. 10) Ἐκ τοῦ «Ὑποψήφιου Βουλευτοῦ τοῦ Εὐνδα τεμάχιον ἐν τριφωνίᾳ. 11) Ἑμβατήριον «Σὺν δὲν κόπητ' ὁ σπαθὶ μου» ἐν τριφωνίᾳ. 12) Περὶ κυλιόμενων καὶ ὑποβρυχίων πλοίων, περὶ ἑλληνικοῦ ὕγρου πλοῦς μετὰ πειραμάτων ὑπὸ Κ. Παπαδάκη. Ἐκτελείσεις καὶ ἐξηγήσεις ἐπιστημονικῶν περιέργων καὶ ἄλλων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. 13) Λεμβωδία «Σὲ προσμένει τὸ βαπτῆριον». 14) Ἐκ τοῦ

μελοδράματος Cavalleria Rusticana χορωδία. 15) 'Εθνικός ύμνος ἐν τριφωνίᾳ.

Ο κ. Γ. Περδικάρης τέως Γεν. 'Επιθεωρητῆς τῆς Δημοσίας 'Εκπαιδεύσεως μετετέθη κατ' αἴτησιν του εἰς τὴν κενὴν θέσιν τοῦ Γυμνασιάρχου ἐν Ἡρακλείῳ. Ἡ μετάθεσις τοῦ κ. Περδικάρη καίτοι ἥτο γνωστὸν ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἐζητεῖτο ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ λόγων οἰκογενειακῶν ἐπιβαλλομένη, οὐχ ἥτον ἐλύπησε βαθέως πάντας ὅσοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ὑπέροχον ἱκανότητα, τὴν εὐλαβὴ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον, καὶ τὴν δικαίαν καὶ ἀμερόληπτον ἐνάσκησιν τῆς ἐμπειπιστευμένης αὐτῷ ἐξουσίας.

Οὕτω τὸ Γυμνάσιον Ἡρακλείου ἐπανευρίσκει ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κ. Περδικάρη τὸν παλαιὸν καὶ πεπειραμένον διευθυντὴν του, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὁποίου ἀναντιρρήτως θὰ εἰσέλθῃ εἰς νέον στάδιον ἀκμῆς καὶ εὐδοκίμιας. Τοῦ κ. Περδικάρη, παλαιοῦ ἡμῶν διδασκάλου καὶ συναδέλφου, ἡ «Πρόοδος» ἔχει καὶ λόγους ἰδιαιτέρους ν' ἀναμνησκηται εὐαρέστως, διότι πολλάκις ἄρθρα τοῦ γλαφυροῦ καλὰμου του ἐκόσμησαν τὰς στήλας αὐτῆς· ἐλπίζονσα δ' ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θὰ λείψῃ νὰ τιμᾷ αὐτὴν διὰ τῆς πολυτίμου συνεργασίας του συνοδεύει μετὰ θερμῶν εὐχῶν τὴν μετάβασιν του εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν, ἐνθα ἀναμένοντες αὐτὸν καθήκοντα ἥττον μὲν θορυβῶδη, ἀλλ' ἐξ ἴσου σοβαρὰ καὶ σπουδαία πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τέως ἐξετέλει.

Προσκληθεῖς ἐξ Ἀθηνῶν διορίσθη Γεν. 'Επιθεωρητῆς τῆς Δημ. 'Εκπαιδεύσεως ὁ κ. **Π. Π. Οικονόμου** ἐπανειλημμένως χρηματίσας Διευθυντῆς Διδασκαλείων καὶ Τμηματάρχης τῆς δημοτικῆς 'Εκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι. Ὁ διορισμὸς τοῦ κ. Οικονόμου εἶναι λίαν ἐπιτυχής, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅση συμπίπτει πρὸς τὸν χρόνον καθ' ὃν ἡ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ τόπου μελετᾷ τὴν ὁργάνωσιν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἐλπὶς ὑπάρχει ὅτι θὰ ἐξασκῇσιν πολλὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν καθ' ἡμῶς ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων αἱ γνῶμαι ἀνδρὸς ὅστις καὶ εἰδικὸς περὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην εἶναι καὶ πείραν ἔχει μακρὰν πάντων τῶν ζητημάτων τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν Δημοτικὴν 'Εκπαιδεύσιν.

—Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κ. **Ι. Βαγιάνη**, διευθυντοῦ τοῦ Ἀν. Δημ. Σχολείου Σελίνου ἐγένετο τῇ 6ῃ τοῦ μηνὸς τούτου **γενικὴ ἐκδρομὴ** τῶν μαθητῶν πάντων τῶν δημ. Σχολείων τοῦ δήμου Κανδάνου εἰς τὴν ἱστορικὴν θέσιν «Σ τ α υ ρ ὀ ν».

Ἀπαντες οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν διδασκάλων αὐτῶν, προηγουμένων τῶν δηματῶν, ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ περιωνύμου λόφου, ἐκεῖ δ' οἱ μὲν διδάσκαλοι κ. κ. Βαγιάνης, Λουπαδάκης καὶ Τζιάκης, ἐδίδαξαν τὴν Γεωγραφίαν τῶν 3 δήμων Σελίνου καὶ τὰ κυριώτερα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἅτινα ἐν αὐτοῖς διεδραματίσθησαν, ὁ δὲ ὁπλαρχηγὸς κ. Μ. Τσιτσάκης, ἐπίτιμος προσκληθεῖς, ἀφηγήθη ὡς αὐτόπτης, τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀφ' οὗ ἐψάλθησαν κατάλληλα πατριωτικὰ ᾄσματα, μετέβησαν παρὰ διαυγῇ πηγὴν ὑπὸ ὑψίκομον πλάτανον, ἐνθα οἱ μαθηταὶ ἔφαγον, ἔψαλαν καὶ ἔπαιξαν, καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν ἐπέστρεψαν εὐθυροὶ οἴκαδε, ὑπὸ τῶν οἰκείων διδασκάλων ὁδηγούμενοι.

Εἰς τῶν κυρίων σκοπῶν ταύτης τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐκδρομῆς ἦτο καὶ ἡ καταπολέμησις τοῦ τοπικισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ κ. Βαγιάνης ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν στάσεων.

Αἱ ἐπὶ προαγωγῇ ἐξετάσεις ἐν τῷ Γυμνασίῳ Χανίων ἀρξάμεναι ἀπὸ τῆς 7ης τοῦ θὰ ἐξακολουθήσωσι μέχρι τῆς 22ας τοῦ μηνὸς τούτου αἱ προ-

φορικαὶ δ' ἀπολυτήριαι ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τῆς ἐβδόμης τάξεως γενήσονται τῇ 24ῃ καὶ 25ῃ Ἰουνίου.

ΕΛΛΑΣ

Διεθνὲς ἀρχαιολογικὸν συνέδριον συγκαλεῖται ἐν Ἀθήναις τοῦ ὁποίου ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ προαγωγὴ τῆς ἀρχ. ἐπιστήμης διὰ τῆς ἐρεῦνης καὶ συζητήσεως παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὴν ἐπιστήμην ταύτην καὶ ἰδίᾳ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλλ. τέχνης. Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Β. Ὑψ. τοῦ Διαδόχου θὰ ὁρίσῃ τὸν χρόνον τῆς συγκλήσεως καὶ θέλει παρασκευάσει τὰ κατ' αὐτό.

Προεκνήχθη διαγωνισμὸς ὑπὸ τῆς Ἀρχ. εταιρίας διὰ τὴν ἀποστολὴν διδασκόντων εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς Ἀρχαιολογίας· ὁ διαγωνισμὸς τελεσθήσεται τὴν 27ην προερχοῦς Αὐγούστου.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Ἡ σχολικὴ φοίτησις βαίνει ὀσμύραι αὐξανόμενη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· ἀκατὰ τὸ 1869 ἐφοίτων 1,111,000 παῖδες εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ βασιλείου· κατὰ τὸ 1879 ἐφοίτων 1,660,000 καὶ κατὰ τὸ 1898 ἐκ 2,920 000 παίδων οἵτινες ὑπερχρεοῦντο ἐφοίτησαν πράγματι 2,336,000 εἰς τὰ 16,769 σχολεῖα τοῦ Κράτους. Ὡστε παρ' ὅλην τὴν παρატηρουμένην αὐξήσιν διαφεύγουσιν εἰσέτι τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν 600,000 παῖδες. Ἡ Κυβέρνησις ἔχουσα τοῦτο ὑπ' ὄψιν διαθέτει ὁλοκλήρως μεῖζονα ποσὰ ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς 'Εκπαιδεύσεως ὡς εὐλόγως μαρτυροῦσιν οἱ ἐπόμενοι ἀριθμοί· κατὰ τὸ 1870 αἱ δαπάναι ἀνῆρχοντο εἰς 7,520,000 κορώνας κατὰ δὲ τὸ 1900 ἀνῆλθον εἰς 38,192,000 ἥτοι ὑπερπενταπλασιάσθησαν.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Τὴν πρόοδον ἣν ἐπετέλεσεν ἡ ἐξάπλωσις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, δεικνύει ὁ ἐπόμενος πίναξ:

Ἀριθμὸς ἀγαγμάτων ἐπὶ 10,000 κατοίκων

	κατὰ τὸ 1880	1900
Γερμ. Αὐτοκρατορία	157	8
Πρωσία	227	12
Βαυαρία	47	2
Σαξωνία	28	2
Βάδη	8	4

Ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῆς κολυμβητικῆς καταβάλλονται μεγάλαι ἐνέργειαι ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐν Γερμανίᾳ, ἥδη δ' ἤρχισαν νὰ φαίνωνται οἱ καρποὶ διότι εἰς πλείστας πόλεις· τὴν Δρέσδην, τὴν Λειψίαν, τὸ Ἀμβούργον, κ.λ.π. γίνονται μαθήματα τακτικὰ τῆς κολυμβητικῆς ὧν τὰ ἀποτελέσματα εἶναι λίαν εὐχάριστα, ὡς ἀναφέρουσι τὰ γερμαν. παιδαγωγικὰ περιοδικὰ.

Γίνεται γνωστὸν εἰς τοὺς κ. Συνδρομητὰς ἐκ τῶν ἄλλων νομῶν ὅτι ἀντιπρόσωποι τῆς «Προόδου», εἰς οὓς παρακαλοῦνται καταβάλλοντες τὰς συνδρομὰς τῶν νὰ λαμβάνωσι τὰς ὁχρετικὰς ἀποδείξεις, διορίσθησαν ἐν Ρεθύμνῃ μὲν ὁ κ. Μιχ. Πρεβεζάνης καθηγητῆς, ἐν Ἡρακλείῳ δὲ ὁ κ. Ν. Πετροῖδης διευθυντῆς Δ. Σχολείου, καὶ ἐν Νεαπόλει ὁ κ. Ι. Χατζιδάκης διευθυντῆς Δ. Σχολείου.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

ΔΗΜ. Ν. ΜΑΝΤΖΑΒΕΛΑΚΗ

Ὁδὸς Σπύρσερ (στὶν ἀνάδικα)

Τυπὸμα Βιβλιοχαρτοπωλείου

Εἰς τὸ ἡμέτερον βιβλιοχαρτοπωλεῖον εὐρίσκονται παντὸς εἶδους βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς, ὡς καὶ πᾶσα γραφικὴ ὕλη, ἅπαντα πωλούμενα εἰς τιμὰς ἐκτὸς συναγωνισμοῦ.